

Arbeids- og inkluderingsdepartement

Høringsuttalelse til NOU 2022: 18 Mellom mobilitet og migrasjon: Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeids- og samfunnsliv

Ref: 23/50

Det vises til departementets høringsnotat og -brev av 19.01.22.

Reform – ressurscenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en privat og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten. Vi vil med dette kommentere høringsutkastet med utgangspunkt i våre erfaringer med gutter og menns likestillingsutfordringer.

Reforms generelle kommentar til høringsutkastet

Reform vil berømme utvalget for et grundig arbeid med å sette fokus på arbeidsinnvandreres situasjon i Norge i dag, og disses utfordringer med og muligheter for bedre integrering. Vi er enig i de fleste av utvalgets anbefalinger, men vi vil framheve ett viktig poeng: Selv om flertallet av arbeidsinnvandrere i Norge er menn kan vi ikke se at dette anerkjennes verken i utredningens analyse eller anbefalinger. Dette representerer etter vårt syn en klar mangel ved utredningen.

Mannlige og kvinnelige arbeidsinnvandrere opplever forskjellige utfordringer når de kommer til Norge. De går inn i ulike sektorer, blir møtt på forskjellige måter av det norske samfunnet og har med seg ulike forventninger (Fisher, 2021; Wojnicka & Pustulka, 2019). For å identifisere målrettede tiltak bør kjønn derfor adresseres og diskuteres som en viktig faktor for både spesifikke utfordringer og løsninger.

Et eksempel på hvilke konsekvenser NOUens manglende kjønnsperspektiv får, er å finne på utredningens side 148. Her omtales arbeidsskadedødsfall. Det påvises at andelen slike dødsfall blant arbeidsinnvandrere fra EØS-området er nesten 3 ganger høyere enn for den øvrige befolkningen. Det vises også til at virksomhetene som har høyest risiko for arbeidsskadedødsfall befinner seg innen transport, skogbruk etc. Dette sammenholdes imidlertid ikke med hvordan disse arbeidsulykkene rammer mannlige arbeidsinnvandrere mer enn kvinner.

For å kunne sette inn virksomme tiltak for å bedre situasjonen, må det skapes forståelse for kjønns ulike utsatthet. Dette er således avgjørende informasjon for å kunne motvirke arbeidsulykker, for dem som er mest rammet av det.

Det finnes mange organisasjoner som fokuserer på kvinnelige innvandrere, men nesten ingen som fokuserer på mannlige. Reform – ressurscenter har som slagord at *likestillingen trenger menn, og menn trenger likestilling*. Dette inkluderer selvsagt også mannlige arbeidsinnvandrere.

Siden 2018 har vi gjennomført prosjektet Dolacacz Sie (Bli med!), der vi fokuserer på mannlige polske arbeidsinnvandrere i Norge. Som en del av prosjektet har vi produsert en informasjonsfilm om rettigheter i Norge, målrettet mot gruppen og på polsk. I filmen inkluderes informasjon om rettigheter i det norske arbeidslivet, samt informasjon om helse- og familierettigheter. Filmen er delt i ulike kanaler, og er blitt møtt med stort engasjement fra polske arbeidsinnvandrere. Flere har gitt oss tilbakemelding om at dette også var det første informasjonstiltaket de hadde møtt, som er målrettet mot mannlige arbeidsinnvandrere.

Vårt Bli med!-prosjekt viser hvor viktig det er å tenke på mannlige arbeidsinnvandrere som en egen gruppe. Denne gruppen er påvirket av kjønn, slik også kvinner er.

Vi har noen konkrete anbefalinger om hvordan mannlige arbeidsinnvandrere kan møtes:

- En kampanje om helsetilbud målrettet mot mannlige arbeidsinnvandrere
- Aktiviteter og kurs om farskap og familie målrettet mot mannlige arbeidsinnvandrere
- Familieliv tilbyr en mulighet for bedre integrering, og dette inkludere mannlige arbeidsinnvandrere også. I en fersk rapport ser vi at flere forteller at de har opplevd diskriminering i Oslo kommune (Bangstad, et al., 2022). Vi anbefaler mer satsing på aktivitet målrettet mot dem som møter fedrene og innvandrer menn i ulike områder, om hvordan disse kan inkludere og jobbe med utfordringer mennene opplever. Relevante aktører inkluderer her ansatte i NAV, lærere, leger og ansatte på helsestasjon.
- Mannlige og kvinnelige arbeidsinnvandrere opplever ulike diskriminerende stereotyper i det norske samfunnet. Som utvalget framhever, er målet om bedring i den resepsjonelle integreringen et viktig felt. For å motvirke stereotype oppfatninger om arbeidsinnvandrere, anbefaler vi kampanjer og informasjonstiltak målrettet mot den norske befolkningen, der også betydningen av kjønn inkluderes (Fisher, 2021).

Spesifikke kommentarer

Mental helse

Vi er enig med utvalgets poeng om at integrering ikke bare handler om økonomisk integrering, men også angår andre viktige områder som sosiokulturell, sivil-politisk og resepsjonell integrering. Utvalget omtaler helsespørsmål i relativt stor utstrekning. Vi savner likevel et fokus på *psykisk helse*, som bare er nevnt to ganger i hele NOUen.

I 2021 arrangerte Folkehelseinstituttet et seminar som satte søkelys på psykisk helse blant polske innvandrere (FHI, 2021). Seminaret tydeliggjorde at polske arbeidsinnvandrere har en høyere risiko for psykiske helseproblemer enn den øvrige befolkningen. Eksempler på slike utfordringer er angst, depresjon, rusmisbruk, og selvmord. Dette må antas å være viktige grunner til at denne gruppen kan oppleve å føle seg isolert, være utsatt for diskriminering og også oppleve statusfall i jobben. I tillegg søker denne gruppen sjeldnere hjelp enn den øvrige befolkning. Dette kan være knyttet til begrenset kunnskap om helsesystemet, opplevde vanskeligheter med åpenhet om psykisk helse og begrenset bruk av tolk i norsk helsesystem.

Igjen er det viktig å peke på kjønn som en viktig faktor. Menn i Polen søker hjelp for psykiske helseutfordringer sjeldnere enn kvinner, og har en mye høyere risiko for selvmord (Kielan et al., 2020). Dette er en trend som også gjenfinnes i Norge (Saastad, 2022), i likhet med mange andre land. Når man skal vurdere utfordringene arbeidsinnvandrere i Norge står overfor, er det viktig å se på både psykisk og fysisk helse. Vi tror dette har stor betydning for å kunne finne ut hvordan integreringsarbeidet kan møte denne gruppen bedre. Dette er spesielt viktig for mannlige arbeidsinnvandrere, med forhøyet risiko for selvmord.

I 2022 lanserte Skottland en kampanje om psykisk helse og selvmord målrettet mot polske arbeidsinnvandrere (See Me, 2022). Vi etterlyser en tydeligere profilering av psykisk helse i NOUen, siden dette er en viktig del av både kvinners og menns helse.

Pensjonister og eldre innvandrere

De største gruppene av arbeidsinnvandrere kommer fra EØS-land og har flyttet til Norge etter 2004. Det er få fra denne gruppen som er i pensjonsalder. Dette er imidlertid en gruppe som kommer til å vokse. På side 308 framhever utvalget at vi vet lite om hvorvidt denne gruppen vil bli værende i Norge, eller flytte tilbake til hjemlandet etter oppnådd pensjonsalder. Vi vil understreke at dette er et tema det er viktig å vite mer om, og at det derfor trengs mer forskning.

Det nevnes også at Reform for tiden arbeider med et prosjekt der vi setter fokus på arbeidsinnvandrere som enten allerede er blitt, eller er i ferd med å bli pensjonister, med mål om å framskaffe mer kunnskap.

Vår erfaring er at i den grad spørsmålet blir reist, er en vanlig oppfatning at de fleste arbeidsinnvandrere i Norge vil flytte tilbake til hjemlandet ved oppnådd pensjonsalder. Virkeligheten er at når mange har bygget opp et liv i Norge, så er ikke det bare med tanke på å jobbe, men også for å kunne bosette seg her. Vi er derfor enige med utvalget i at det trengs mer kunnskap og forskning om hva slags utfordringer denne gruppen kan komme til å oppleve som pensjonister, og hvordan integreringsarbeidet i Norge bedre kan fokusere på eldre innvandreres situasjon.

Konkrete kommentarer om utvalgets anbefalinger

Reform støtter en rekke av anbefalingene i NOUen. Her vil vi framheve noen punkter vi ser som særlig viktige:

Innføring av en lovfestet rett til modulbasert norskopplæring og opplæring i samfunnskunnskap

Bedre kunnskap om Norge, og bedre språklige kunnskaper vil ha stor betydning for å kunne avhjelpe mange av de problemene arbeidsinnvandrere opplever i dag. Vi støtter utvalgets forslag om modulbasert norskkurs på høyere nivå, med et innslag av egenbetaling, og gratis kurs i samfunnskunnskap.

Vi støtter ikke utvalgets forslag om at arbeidsinnvandrere må gjennomføre kurs i samfunnskunnskap i løpet av det første året i Norge (side 283). Det er godt forskningsmessig belegg for å si at mange kommer til Norge med planer å bo i landet i en kort periode. Disse vil bare unntaksvis velge å ta kurs i samfunnskunnskap. Det er samtidig slik at vi må anta at mange av dem som opprinnelig så for seg å være kort tid i Norge, senere endrer egne planer og blir boende for en lengre periode. Disse vil derfor også få behov for et kurs i samfunnskunnskap på et senere tidspunkt.

Det er viktig at mennesker i en slik situasjon ikke straffes for dette, og at de fortsatt gis mulighet til å delta på dette viktig kurset.

Oppskalering av språkopplæring gjennom bransjeprogram

Språkopplæring gjennom bransjeprogram er et godt forslag fra utvalget, som Reform støtter. Arbeidsinnvandrere er en gruppe som jobber lange dager, og det er derfor vanskelig til å rekruttere dem til andre aktiviteter. Det vil derfor være gunstig hvis språkopplæringen er organisert gjennom arbeidsplassene.

Bedre digital satsing for informasjon

Vi støtter utvalgets anbefaling om satsing på digital informasjon og at det lages en velkomst-app for gruppen. Arbeidsinnvandrere, og særlig arbeidsinnvandrere fra EØS, er bosatt over hele Norge. Dette medfører at det kan være utfordrende å organisere aktiviteter som krever fysisk tilstedeværelse. Digital informasjon er derfor viktig.

Reform har etablert en nettside om rettigheter i Norge, som er på polsk. Denne nettsiden har gitt stort engasjement fra polske migranter, i likhet med rettighetsfilmen vi har produsert. Vi opplever med andre ord at digitale ressurser er nyttig for denne gruppen, og at de tas i bruk.

Økt satsing på å øke fagorganiseringen blant arbeidsinnvandrere, og styrking av Arbeidstilsynet

Fagforeninger spiller en viktig rolle i det norske samfunnet. Reform er enig i at det er viktig å øke andelen arbeidsinnvandrere som fagorganiserer seg. Organisering kan bidra til å løse mange av problemene som arbeidsinnvandrere møter på ulike arbeidsplasser over hele Norge. Vi støtter anbefalingen om at fagforeninger bør arbeide mer aktivt for å rekruttere arbeidsinnvandrere som tillitsvalgte.

Utvalgets forslag om en velkomst-app kan også suppleres med informasjon om fagorganisering, forbund, fagforeninger osv. Vi vil i tillegg framheve at samfunnskurset som utvalget anbefaler, med fordel kan inkludere informasjon om fagorganisering, gjerne også med konkrete henvisninger for kontakt med tillitsvalgte osv.

Utvikling av en nasjonal veileder for hvordan man kan ta imot arbeidsinnvandrere og deres familier

Reform blir ved flere anledninger invitert til NAV og andre relevante aktører som er i kontakt med arbeidsinnvandrere. Disse er interessert i våre erfaringer og vår kontakt med mannlige arbeidsinnvandrere. Henvendelsene skjer ofte med utgangspunkt i personlig engasjement fra enkeltansatte, som har et ønske om å bedre sitt eget eller virksomhetens arbeid på feltet.

At henvendelser skjer på denne måten er positivt, men det viser også at systemet er sårbart, blant annet fordi lokalt engasjement lett kan forsvinne ved jobbskifte. Det trengs derfor nasjonale og strukturelle grep for å sikre kontinuitet. Vi støtter derfor utarbeidelsen av en nasjonal veileder for arbeid med arbeidsinnvandrere i relevante offentlige etater.

Oslo, 19. april 2023

Are Saastad /s/
daglig leder

Kelly Fisher
rådgiver

Kilder:

Bangstad, S., Rønningen, N. M., Larsen, E. N., Sandset, T., & Massao, P. B. (2022). *Kartlegging av rasisme og diskriminering i møte med Oslo kommune*. Institutt for Kirke-, Religions- og Livssynsforskning. https://www.kifo.no/wp-content/uploads/2022/05/Kartl_ras_Oslo_k_rapport_m_omsl.pdf

Fisher, K. (2021). *Moving masculinities: Polish men's migrations experience in Oslo* [Master thesis, University of Oslo].

<https://www.duo.uio.no/handle/10852/89154>

Folkehelseinstituttet. (2021). *Webinar om psykisk helse blant polske innvandrere i*

Norge. <https://www.fhi.no/om/kurs-og-konferanser/webinar-om-psykisk-helse-blant-polske-innvandrere-i-norge/>

Kielan, A., Stradomska, M., Jawoski, M., Mosiolek, A., Chodkiewicz, J., Świącicki, Ł., &

Walewska-Zielecka, B. (2020). Suicide and mental health problems in men in Poland. *Psychiatr Psychol Klin*, 20(3), 191-195. DOI: 10.15557/PiPK.2020.0024

Saastad, A. (2022). *Usynlige menn: Et nytt perspektiv på norsk likestilling*. Dinamo Forlag.

See Me. (2022, September 30). *New campaign urges Polish men in Scotland to come*

forward and ask for help. <https://www.seemescotland.org/news-and-blogs/new-campaign-urges-polish-men-in-scotland-to-come-forward-and-ask-for-help/>

Wojnicka, K., & Pustułka, P. (2019). Research on men, masculinities and migration: Past,

present and future. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies*, 14(2), 91-95. <https://doi.org/10.1080/18902138.2019.1622058>